

**ÁLLÁSFOGLALÁS BELSŐ HITELEK ELLENŐRZÉSI, MONITORING ÉS JELENTÉSTÉTELI FOLYAMATAIRA VONATKOZÓ
ELVÁRÁSOKRÓL**

A kérelmező Bank (**Bank**) állásfoglalás kiadása iránti kérelemmel (**Beadvány**) fordult a Magyar Nemzeti Bankhoz (**MNB**) a belső hitelnek minősülő kockázatvállalásokhoz kapcsolódó monitoring és jelentéstételi folyamatokkal és a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (**Hpt.**) belső hitelre vonatkozó 106. § (7) és (8) bekezdéseivel kapcsolatosan.

I. AZ ÉRTELEMZÉSI KÉRDÉST FELVETŐ JOGSZABÁLYI RENDELKEZÉS

A Beadvány idézi a Hpt. belső hitelre vonatkozó 106. § (7) bekezdését, mely szerint a *hitelintézet írásban rögzített hatékony eljárásrenddel, szabályzatokkal rendelkezik az (1) bekezdésben meghatározott személyekkel szembeni kockázatvállalások*

- a) tekintetében annak megakadályozására, hogy az (1) bekezdésben meghatározott személyek részt vehessenek a velük szembeni kockázatvállalásra vonatkozó döntésekben, folyamatokban és eljárásokban,*
- b) azonosítására, nyilvántartására, a hitelintézet ezekből származó kitétségeinek meghatározására, a kockázatvállalások független vizsgálatára,*
- c) folyamatos monitoringjára és jelentésére,*
- d) esetében annak biztosítására, hogy a kockázatvállalások a (3) és (4) bekezdésben meghatározott feltételeknek megfeleljenek és*
- e) kockázatainak azonosítására és értékelésére.*

A Beadvány szintén idézi a 106. § (8) bekezdését, mely szerint *a (7) bekezdésben meghatározott eljárásrendtől és szabályzatoktól való eltérést jelenteni kell a hitelintézet irányítási jogkörrel rendelkező vezető testületének, valamint a felügyeleti jogkörrel rendelkező vezető testületének a megfelelő intézkedések meghozatala érdekében.*

II. A JOGKÉRDÉS ÉS A BANK ÁLLÁSPONTJA

A Bank a fentiekben idézett jogszabályi rendelkezés alapján az alábbi kérdés vonatkozásában kérte az MNB állásfoglalását:

Helyes-e Banknak a Hpt. 106. § (7)-(8) bekezdései kapcsán kialakított azon értelmezése, miszerint a belső hiteleknek minősülő kockázatvállalások ellenőrzési, monitoring és jelentéstételi folyamataira vonatkozó elvárásoknak történő megfelelés a mindhárom védelmi vonalon átívelő hitelkockázat-kezelési keretrendszerben jól működő folyamatokkal biztosítható, és nem várja el a jogalkotó külön ezen ügylet típusokra a második védelmi vonalon egy további kontrollfunkció (pl. a megfelelésesség biztosítási funkció) általi speciális monitoring, és eljárásrendtől való eltérés esetére külön jelentéstételi folyamatok kialakítását?

A Bank Beadványban kifejtett álláspontja szerint a mindhárom belső védelmi vonalon (már a folyamatba épített és vezetői ellenőrzés, operatív kockázatkezelés eszközeinek megfelelően kialakított üzleti folyamatoktól kezdődően a kockázati kontroll funkción át az annak működését ellenőrző belső ellenőrzési funkcióig) átívelő hitelkockázat-kezelési keretrendszerben kialakított hatékony ellenőrzési, monitoring folyamatok minden hitelkitétségre kiterjednek, azok teljes életciklusa alatt, így a jogalkotói szándéknak megfelelően lefedik a kockázatvállalások speciális típusánál, a belső hitelnél is elvárt ellenőrzési, monitoring és jelentéstételi eljárásokat, teljeskörű megfelelést biztosítva ezzel a Hpt. 106. § (7)-(8) szakaszában foglaltaknak is.

A Bank megítélése szerint erre enged következtetni a Hpt. 106. §-hoz fűzött Nagykommentár magyarázat is, mely nem említ ügyletspecifikus elvárásokat, a monitoring kapcsán a limiteket *(a monitoring során figyelni kell azt, hogy a kockázatvállalás mértéke ne haladja meg a Hpt. által meghatározott limiteket)*, illetve a szabályzatoktól való eltérés jelentésére a monitoring folyamatokat és a belső ellenőrzést nevesíti *(amennyiben a monitoring tevékenység vagy a belső ellenőrzés során feltárássra kerül, hogy a hitelintézet eltér az eljárásrendtől és a szabályzatoktól, akkor az eltérést jelenteni kell a hitelintézet irányítási jogkörrel rendelkező vezető testületének, valamint a felügyeleti jogkörrel rendelkező vezető testületének a megfelelő intézkedések meghozatala érdekében).*

A Bank álláspontja szerint a hitelkockázat-kezelési keretrendszeren túl a második védelmi vonal szintjén további kontrollként (pl. a megfelelésesség biztosítási funkció által), kifejezetten a belső hitelekre kialakított ügyletspecifikus

monitoring és eltérés-jelentéstételi tevékenység nem elvárás, az a kontrollfolyamatok duplikálásához vezetne, ami a Bank véleménye szerint a hatékonyságot szem előtt tartva nem célja a jogalkotónak.

A Bank a fenti véleményét a belső védelmi vonalak kialakításáról és működtetéséről, a pénzügyi szervezetek irányítási és kontroll funkcióiról szóló 12/2022. (VIII.11.) számú MNB Ajánlás (12/2022. (VIII. 11.) Ajánlás), a hitelkockázat vállalásáról, méréséről, kezeléséről és kontrolljáról szóló 11/2022. (VIII.2.) számú MNB Ajánlás (11/2022. (VIII. 2.) Ajánlás), a Hpt., a Hpt. Nagykommentárjának, valamint az Európai Bankhatóságnak a hitelnyújtásra és a hitelmonitorozásra vonatkozó iránymutatásai Beadványban történt idézésével és értelmezésével támasztotta alá.

III. AZ MNB ÁLLÁSPONTJA

A kérdés megítélése szempontjából irányadónak tekintett rendelkezések

Hpt. fentiekben már idézett 106. § (7)-(8) bekezdései.

A Hpt. 108. § (5) bekezdésének i) pontja: „A hitelintézet írásban rögzített hatékony eljárásrendekkel, szabályzatokkal rendelkezik a hitel- és pénzkölcsönnyújtási tevékenység jóváhagyási, módosítási, megújítási, refinanszírozási és monitoringozási folyamataira.”

A Hpt. 111. § (1) bekezdése: „A mérlegfőösszeg tekintetében legalább öt százalékos piaci részesedéssel rendelkező hitelintézet hatékony, átfogó és független, a hitelintézet minden jelentős kockázatára kiterjedő kockázati ellenőrzési funkcióért felelős szervezeti egységet alakít ki és működtet.”

11/2022. (VIII. 2.) Ajánlás 52. pontja:

„A pénzügyi szervezet által kialakított, jóváhagyott, megfelelően dokumentált és rendszeresen felülvizsgált – amely tekintetben az MNB jó gyakorlatnak tartja a legalább éves gyakoriságú értékelést – hitelkockázati limitrendszer kiterjed

[...]

c) a pénzügyi szervezet által vállalt hitelkockázatok típusaihoz és méreteihez illeszkedő limitfajtákra (termék-, ország-, ágazati, partner- és ügyféllimitek) [...].”

12/2022. (VIII. 11.) Ajánlás alábbiakban idézett pontjai:

3. pont: „A pénzügyi szervezet belső védelmi vonalait a felelős belső irányítás (internal governance), valamint az üzleti folyamatokba beépített kontrollokat (elsődleges védelmi vonal) kiegészítő, a második és harmadik védelmi vonalhoz tartozó belső kontroll (internal control) funkciók alkotják.”

4. pont: „A második védelmi vonalhoz tartozó belső kontroll funkciók közé sorolandó a kockázati kontroll funkció és a megfelelőségbiztosítási funkció, a harmadik védelmi vonalat pedig a belső ellenőrzési funkció jelenti (a továbbiakban együtt: belső kontroll funkciók).”

94. pont: „Az MNB elvárja a jogszabályi előírásokkal, a kockázati politikákkal, eljárásokkal és kontrollokkal összhangban álló, az elsődleges védelmi vonal részét képező, a 95. pont szerinti operatív kockázatkezelés, valamint a második védelmi vonal részét képező, független kockázatkezelési funkcióként működő, az V.4. pont szerinti kockázati kontroll funkció kialakítását és működtetését.”

95. pont: „Az operatív kockázatkezelés feladata, hogy a jogszabályi előírásokkal, a pénzügyi szervezet kockázati politikájával, belső eljárásrendjeivel és a kialakított belső kontrollfolyamatokkal összhangban álló kockázatkezelési gyakorlatot a pénzügyi szervezet napi szintű tevékenységében, az egyedi (nem standardizált folyamatban történő) kockázatvállalási folyamatban, a kockázatvállalásról szóló döntés jóváhagyásáig tartó szakaszban megvalósítsa.

Az operatív kockázatkezelés ennek keretében az egyedi ügyletek kockázatértékelése alapján ellátja többek között az alábbi feladatokat:

- a) az ügyfél-, illetve ügyfélcsoportszintű kockázatok folyamatos, megfelelő időben történő azonosítása, javaslatlattétel azok kezelésére (csökkentés vagy megszüntetés),
- b) input szolgáltatása a pénzügyi szervezet, illetve csoport kockázatkezelési stratégiájának meghatározásához,

- c) részvétel a kockázatvállalási stratégia és politika végrehajtásában,
- d) részvétel az ügyfél-, illetve ügyfélcsoportszintű kockázati limitek felállításában,
- e) új termékek, szolgáltatások bevezetése, valamint meglévő termékek módosulása esetén input szolgáltatása a kockázatok kezelésének kidolgozásához.”

107. pont: „Az MNB elvárja, hogy a pénzügyi szervezet, illetve csoport – az arányosság 10. pontban megfogalmazott elvét szem előtt tartva – a hatékony és átfogó belső kontroll rendszer megvalósítása érdekében

- a) kockázati kontroll funkciót,
- b) megfelelőségbiztosítási funkciót és
- c) belső ellenőrzési funkciót alakítson ki és működtessen.

A kockázati kontroll funkció és a megfelelőségbiztosítási funkció működését a belső ellenőrzési funkció ellenőrzi.”

108. pont: „Elvárt a 107. pont szerinti egyes belső kontroll funkciók függetlenségének biztosítása. Valamely belső kontroll funkció akkor tekinthető függetlennek, ha fennáll az alábbi feltételek mindegyike:

- a) a belső kontroll funkciót ellátó terület személyzete (beleértve annak vezetőjét is) nem végez olyan tevékenységet, amely a belső kontroll funkció felügyeleti és ellenőrzési körébe tartozik;
- b) a belső kontroll funkciót ellátó terület szervezetileg elkülönül azoktól a tevékenységi és szervezeti területektől, melyek felügyeletére és ellenőrzésére hivatott;
- c) a belső kontroll funkciót ellátó terület vezetője csak olyan személynek lehet alárendelt, aki közvetlenül nem felel az adott kontroll funkció által megfigyelt és ellenőrzött területek irányításáért;
- d) a belső kontroll funkciót ellátó terület számára az irányítási funkciót betöltő testület és a felvigyázási funkciót betöltő testület egyetlen tagja sem adhat olyan jellegű utasítást, amely megakadályozná az adott funkciót valamely általa indokoltnak tartott vizsgálat lefolytatásában, illetve olyan mértékben nem rendelhet el a belső kontroll funkciót ellátó terület számára az adott funkció munkatervéhez képest plusz feladatokat, hogy az akadályozná a funkció hatékony működését;
- e) a belső kontroll funkciót ellátó terület vezetőjét a belső kontroll funkciók vezetőinek kiválasztására és kinevezésére vonatkozó írásos eljárás keretében közvetlenül a pénzügyi szervezet irányítási funkciót betöltő testülete, felvigyázási funkciót betöltő testülete vagy az auditbizottság nevezi ki, illetve annak tesz jelentést, továbbá legalább évente egyszer megjelenik annak a szervnek az ülésén, amellyel szemben jelentési kötelezettsége áll fenn;
- f) a belső kontroll funkciót ellátó terület vezetőjének elmozdítása a pénzügyi szervezet felvigyázási funkciót betöltő testület jóváhagyásához kötött;
- g) a belső kontroll funkciót ellátó terület személyzetének javadalmazása független az ellenőrzött vagy a megfigyelni és ellenőrizni szándékozott terület teljesítményétől, illetve a javadalmazási gyakorlat egyéb módon sem veszélyezteti a belső kontroll funkciót ellátó személyek objektivitását;
- h) biztosított, hogy a belső kontroll funkciót ellátó terület rendelkezzen a feladatok ellátásához szükséges (humán és anyagi-technikai) erőforrásokkal.”

109. pont: „Az MNB elvárja, hogy szervezetileg a kockázati kontroll funkciót ellátó terület, a megfelelőségbiztosítási funkciót ellátó terület és a függetlenített belső ellenőrzési terület egymástól is független legyen, mivel különböző feladatokat látnak el. Tevékenységük összehangolását a pénzügyi szervezet irányítási funkciót betöltő testületének, felvigyázási funkciót betöltő testületének vagy az auditbizottságnak szükséges biztosítania. A szervezeti függetlenség megvalósítása tekintetében az MNB nem tartja jó gyakorlatnak a kockázati kontroll funkciót ellátó terület, a megfelelőségbiztosítási funkciót ellátó terület és a függetlenített belső ellenőrzési terület ugyanazon vezető általi irányítását, legalább a belső ellenőrzési terület elkülönítése indokolt. Elvárt, hogy a pénzügyi szervezet belső szabályzatban rögzítse az egyes belső kontroll funkciók ellátásáért felelős szervezeti egységek megjelölését és az egyes szervezeti egységeknek az egyes kontroll funkciók gyakorlásában betöltött szerepét.”

110. pont: „[...] A nagyobb, összetettebb tevékenységet folytató pénzügyi szervezetnél – ideértve többek között a mérlegfőösszeg tekintetében öt százalékot meghaladó piaci részesedésű hitelintézetet – azonban az MNB egyes belső kontroll funkciókat (kockázati kontroll, megfelelőségbiztosítás, belső ellenőrzés) ellátó területek összevonását nem tartja jó gyakorlatnak, elvárt az egyes belső kontroll funkciók működtetésére önálló, egymástól és más szervezeti egységektől is elkülönülő, önálló szervezeti egységek létrehozása és az egyes belső kontroll funkciókat ellátó területek vezetőjének az adott funkcióért való kizárólagos felelősséggel való felruházása. Az MNB mindazonáltal a belső ellenőrzési funkciót ellátó terület más belső kontroll funkciót ellátó területtel történő összevonását – a kockázati tőkealapkezelők kivételével, figyelemmel azok jellemzően kis szervezetére és befektetői körére – egyetlen pénzügyi

szervezet esetében sem tartja jó gyakorlatnak, mindenkor elvárja annak a másik két belső kontroll funkciótól elkülönített, önálló funkcióként való működtetését.”

111. pont: „A jogszabályi előírások – és ebből következően jelen ajánlás is – több esetben rendelik ugyanazt a feladatot (például jogszabályi előírásoknak való megfelelés ellenőrzése) különböző kontroll funkcióhoz. Ilyen esetekben elvárt, hogy a pénzügyi szervezet belső szabályozásban rögzítse az egyes funkciók közötti munkamegosztást, a feladat egyes funkciók általi végrehajtásának eltérő szempontrendszerét és az egyes funkciók közötti hatékony információcsere biztosításának elvárását. Ugyanígy elvárt az egyéb, speciális kontroll funkciókkal, feladatokkal is rendelkező területekkel [például informatikai biztonság, belső adatvédelem, csaláskockázat, aktuáriusi feladatkör, a jelzálog-hitelintézetek esetében a vagyonellenőr, a befektetési vállalkozások esetében az ügyfelek pénzügyi eszközeinek és pénzeszközeinek védelméért felelős munkatárs (a továbbiakban: safeguarding officer)] szükséges összhang, hatékony információcsere és munkamegosztás megteremtése is. Az MNB a belső ellenőrzési funkció tekintetében érvényre juttatandó sajátos elvárásokra tekintettel, a 110. ponttal összhangban, az egyéb, speciális kontroll funkciók, feladatkörök – a safeguarding officer tekintetében a 198. pontban foglaltakat is figyelembe véve – belső ellenőrzés keretében történő ellátását sem tartja jó gyakorlatnak.”

124. pont: „A kockázati kontroll funkció feladatai egyedi és csoport szinten:

[...]

b) az egyes kockázati típusok kezelésére vonatkozó politikák meghatározása, valamint a pénzügyi szervezet irányítási funkciót betöltő testületével megosztott felelősségvállalás e politikák végrehajtásában,

c) a döntésért való végső felelősség átvállalása nélkül részvétel a kockázatkezelést jelentős mértékben érintő, de a b) pont szerinti politikák végrehajtásához nem kötődő vezetői döntések meghozatalában annak érdekében, hogy a kockázatkezelés szempontjai a pénzügyi szervezet által hozott döntésekbe minél inkább beépüljenek,

d) ügyfél-, illetve ügyfélcsoportszintű kockázati limiteken kívüli kockázati limitek felállítása (például országlimit, terméklimit),

h) a kockázatkezelési tevékenységgel kapcsolatos jelentések készítése,

i) a jóváhagyott kockázati limitek túllépése esetén követendő eljárások kialakítása és végrehajtása, [...]

AZ MNB ÁLLÁSPONTJA

A Hpt. előírásai nem részletezik a belső hitelek nyújtása során elvégzendő tevékenységek tartalmát, módszerét, ugyanakkor a Hpt. 106. §-a szerinti belső hitelnek minősülő kockázatvállalásra vonatkozó speciális szabályok betartásához jellemzően az általános hitelezési folyamaton túlmutató elvárások kidolgozása és kapcsolódó kontrollok is szükségesek a következő folyamatok vonatkozásában:

- a belső hitelnek minősülő kitétségek hatékony módszertan szerinti azonosítása,
- a belső hitelek megfelelő döntési szinten és kondíciók melletti, belső hitel limit ellenőrzéssel az érintett ügyfelek/ügyfélcsoportok tekintetében történő jóváhagyása,
- a belső hitelek folyamatos monitoringja,
- a belső hitelek naprakész nyilvántartása, a belső hitelekre vonatkozó adatszolgáltatás,
- a belső hitel szabályoknak nem megfelelő ügyletkezelés esetén történő intézkedések és jelentéstételi folyamat.

Az MNB álláspontja szerint főszabályként a hitelkockázat-kezelési keretrendszert a felsorolt belső hitelezéssel kapcsolatos feladatokra figyelemmel kell oly módon kialakítani, hogy a fentiekben említett speciális elvárások a folyamat részeként teljesüljenek.

A jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő belső hitelezési folyamat kialakításához és végzéséhez az **operatív kockázatkezelés**, a **kockázati kontroll funkció**, valamint a **megfelelőségbiztosítási funkció** preventív, proaktív és hatékony reparációt elősegítő működése és együttműködése szükséges.

A belső hitelek kezelésének folyamata szerves részét képezi a hitelkockázat, mint általános kockázati típus kezelési folyamatának. A belső hitelre vonatkozó jogszabályi előírásoknak való megfelelés (limitek betartása, speciális jóváhagyási folyamatok stb.) figyelemmel kísérésére elsősorban az **operatív kockázatkezelésnek** és a **kockázati kontrollnak**, mint a második védelmi vonalhoz tartozó funkciónak szükséges kiterjednie.

A 12/2022. (VIII. 11.) Ajánlás 95. pontja meghatározza az **operatív kockázatkezelés** feladatát és kimondja, hogy az operatív kockázatkezelés az egyedi ügyletek kockázatértékelése alapján többek között elvégzi az ügyfél-, illetve ügyfélcsoportszintű kockázatok folyamatos, megfelelő időben történő azonosítását és javaslatot tesz azok kezelésére (csökkentésére vagy megszüntetésére), valamint részt vesz az ügyfél-, illetve ügyfélcsoportszintű kockázati limitek felállításában.

A **kockázati kontroll funkció** feladatkörét illetően a 12/2022. (VIII. 11.) Ajánlás 124. pontjának c), d), h) és i) alpontja kiemeli, hogy a kockázati kontroll funkció feladata többek között

- a döntésért való végső felelősség átvállalása nélkül részvétel a kockázatkezelést jelentős mértékben érintő vezetői döntések meghozatalában annak érdekében, hogy a kockázatkezelés szempontjai a pénzügyi szervezet által hozott döntésekbe minél inkább beépüljenek,
- az ügyfél-, illetve ügyfélcsoportszintű kockázati limiteken kívüli kockázati limitek felállítása (például országlimit, terméklimit),
- a kockázatkezelési tevékenységgel kapcsolatos jelentések készítése,
- a jóváhagyott kockázati limitek túllépése esetén követendő eljárások kialakítása és végrehajtása.

Adott esetben a második védelmi vonalhoz tartozó **megfelelőségbiztosítási funkció** is elláthat (például az érdekonfliktusok kezelése, vagy a belső és külső csalások megelőzése keretében) a belső hitelek kezelésével kapcsolatos feladatokat, ennek során azonban figyelembe kell venni a 12/2022. (VIII. 11.) Ajánlás 111. pontjának a fentiekben kifejtett elvárásait.

A belső hitelnek minősülő kitétségek azonosítása tekintetében az MNB véleménye szerint indokolt a megfelelőségbiztosítási funkció részvétele is, hiszen jellemzően az általa begyűjtött összeférhetlenségi nyilatkozatok képezhetik az alapját adott hitel belső hitellé minősítésének. A megfelelőségbiztosítási terület által történő felülvizsgálat egyrészt a helyes besorolást szolgálja, másrészt kontrollálhatja a belső hitellel érintett személyi kör által nyújtott nyilatkozatok valóságtartalmát, eltérés esetén pedig elvárt, hogy a megfelelőségbiztosítási terület jelentést tegyen a vezető testületek felé.

Az MNB álláspontja szerint a Hpt. 106. § (7) és (8) bekezdésében írtaknak való megfelelést a fenti általános elvárások keretein belül szükséges megvalósítani. A monitoring tevékenység tehát alapvetően az operatív kockázatkezelés, a kockázati kontroll funkció, valamint a megfelelőségbiztosítási funkció keretein belül végezhető, az MNB ugyanakkor jó gyakorlatnak tartja, ha a belső hitel állomány esetén mélyebb, a belső hitelek sajátosságait figyelembevevő, egyedi, ugyanakkor teljes körű monitoring tevékenység valósul meg.

Az MNB jó gyakorlatnak tartja a belső hitel állomány tekintetében a vezető testületek rendszeres tájékoztatását is. Fontos továbbá, hogy a vonatkozó eljárásrendektől és szabályzatoktól való eltérések, valamint az utólag azonosított belső hitelnek minősülő kockázatvállalások észlelése esetén a vezető testületek felé történő jelentéstétel megfelelő időben megtörténjen a szükséges intézkedések meghozatala és a belső hitelre vonatkozó adatszolgáltatás teljesítése érdekében.

Összefoglalva a fentieket Hpt., a 11/2022. (VIII. 2.) Ajánlás és a 12/2022. (VIII. 11.) Ajánlás idézett rendelkezéseinek összevetése alapján az MNB alapvetően egyetért a Bank azon véleményével, hogy az operatív hitelkockázat-kezelési keretrendszeren túl a második védelmi vonal szintjén további kontrollként kifejezetten a belső hitelekre kialakított ügyletspecifikus monitoring és eltérés-jelentéstételi tevékenység nem jogszabályi elvárás és a belső hitelek monitoringjára nem szükséges egy teljesen elkülönült rendszert kialakítani. Ugyanakkor a jogszabályban rögzített sajátos döntéshozatali eljárások és határértékek betartásának hatékony ellenőrzése érdekében a Banknak a belső szabályzataiban e speciális kitétségre külön ki kell alakítania a belső eljárásait, valamint az operatív kockázatkezelés, a kockázati kontroll és a megfelelőségbiztosítási funkció közötti feladatmegosztás rendjét.

Budapest, 2023. június